

NÉPNYELVI ADATOK

Egy mese a szolnokdobokai Bálványosváraljáról.

Zöd vitéz.

Écce vót egy kiráj. Annak a kirájnak vót egygy egygyetlenben egy lejárnyá. Nem tulta, hogy mics csinájjon a kiráj a lejárnyává, hogy ne vajjon valami szígyent. Csináltatott lejárnyának egy nagy magosz szabát, háromemeletest. Belétötte abba, s egy fräjít álitot melléje, hogy vigyázzon rējá, semmi bántódása ne legyen. Napkeletrű kinyitották az ablakot, szellösztetni akarták a szabát, s mekfuvallott egy szél, s kirájkisasszony a zablak mellett állott. Egy zödlevél bément az ablakon, befujta a szél, és a kirájkisasszonynak a szájába ment. Kirájkisasszony attú a perctű terübe lött.

Aszmonta a fräj: „Jaj, felséges kirájatyám, fejemneg gráciája, nem tudom mi történt a felséges kirájkisasszonnyal, sehol senkit se láttam, terübe van a lejárny.“

Mit beszisz? Me ha nem úgy lessz, ahogy mondod, fejed veszem!

Föment a felséges kiráj s megnisztik a lejárnyt. Látták, hogy má félidős emult a lejárny. Hírül atta a kiráj az egisz országba: Hércegek, papok, kirájok mind jüjjenek össze, itijjik ē a lejárnyomot, hogy micsinájjak velle, ējen szígyent hozott a fejemre.

Össze isz gyűltek kirájok, hércegek, hóhérok, papok, itijjik el a lejárnyt. Egygyik monta: akasszák fel, másik monta: őjjik meg.

Vót egy kilencvenkilenc esztendős kiráj. Aszmonta nekik az összesnek. Mennyetek ki — aszmonygya —, hozzatog bé egy búzakarót, emejjitek fel a szememlepőjit a búzakaróal, lássam mējen lejárny ez?

Ēj, aszmonygya, esz kár megölni. Semmit. Ēty száznjócvan vedres hordóba bé kel fenekelni, belé kel hánni a Dunába.

Belé is hánták.

Mim mendegélt a vizen, hetethét országón, a Zóperenciás tengeren is túl. Ēccer a vizen megállott egy szügedbe; megszült a gyerek. Ahogy megszült, abba a pērcbe ki is rukta a kádnak fenekit.

Ki is mentek egy naty ja alá. Csináltak magoknak egy kizs zödágbú kajibát. Ot laktak hat napig. Má a fiju má két évezs vót, három nabbú állott a zesztendő.

Hēj, idesanyám, mennyünk el mük innet. El is mentek egy nagy erdő szllibe. Oda is csináltok egy kizs zödágbú kajibát. Akkó má három évezs vót a fiju.

Kiment az uccára.

Krisztus urunk szem Péterrē a földön járt. Meglátta Krisztus urunk a gyereket, tiszta csurdén vót. Momygya neki : Te fijucska, kijé vagy ?

Én az idesanyámé vagyok.

Mom meg idesanyádnak, hogy jün csak ki.

Bészalatt a fijucska : Hájja idesanyám, jün csak ki, id van két ember.

Mom mek fijam, sztygelem kimenni, leszakatt a ruhám, egt-szen csurdém vagyok.

Meny fijam, aszmonygya neki : meg vagy keresztelve ?

Bészalatt a fijucska : Idesanyám, meg vagyok én keresztelve ?

Dehogy vaty fijam mekkeresztelve. Mom meg, mijóta születtt mék senkit se láttunk.

Kimenyen a fijucska s monta : Nem vagyok mekkeresztelve, még mijóta születttünk, mék senkit se láttunk.

Nahát mekkeresztellek én. A te neved legyen Zödvitéz, s adok egy rend gúnyát, ety fegyvert és ety kardot, ahogy nōsz, úgy nōj-jön utánad.

Monta Krisztus urunk szem Péternek : Na, te Péter, te mit acc a keresztfijunknak ?

Én adok, aszmonygya, ety kötelet és ety kinyeret. Ez a kinyér mentül többet vágják, annál több legyen, soha el ne foggyon. Észt a görcsös kötelet akármiféle bajod lesz, megrázod, ety hatlábú lú előtted jelen.

Mekköszönte a Zödvitéz észs bément az idesannyához, oda-tötte az asztāra a naty kinyeret. Mentü többet vakták, annál nagyobb lött.

Na, idesanyám, menyek én az erdőre vadászni.

Há, hoá misz te fijam vadászni, há tigated jübe vér vagy meg-eszen valami.

Ne fijjen, idesanyám, nem fílek én senkitü. Felkötötte a kar-dot az ódalára, fegyvert vött a vállára, beindult az erdőnek a közö-pibe. Ahogy járkál ére-āra, 'ce lát egy nagy ipületet az erdő közö-pibe. Menyek én lássuk, ki lakik abba a nagy ipületbe, gondolta magábā a fijú, Zödvitéz.

El is ment a fijú, beindult a szabába. Tizenkét szaba vót. Tizenkét szabába tizenkét ágy, tizenkét asztal, tizenkét kés, tizen-két villa, tizenkét kalán, tizenkét kard, tizenkét fegyver (a tálakat montam ?), tizenkét tánygyir.

Kíszül az ebéd.

Ennye, gondolja Zödvitéz magába, vajan ki lakhatik ebbe a nagy ipüledbe, annyi minden van itt. Én csak megvárom, haza ké jüjjön a tulajdonos.

Kiment a vitéz, Zödvitéz, megbujt a palota sarkához. Pon tizenkét órakkó jünek a sárkányok, tizenkét tezsvir. Bémenyen mindéggyik a szabájába, asztalhoz ülnek ebidre.

Mikó legjobban ebidelneg, bekopoktat a Zödvitéz. Jónapot kívánok ! Észt az ipületet nem aggyátok ē ?

Feleli a sárkány neki, a tizenkét fejű: Meny el inset, hagy bikit ebidejtek, minygyá tited izs bэфallak. Látom, hogy naty fejed van.

Szeretném látni, hoty falsz bé ingemet? Mégécce kérdem, elaggyátok, vaj nem eszt az ipületet?

Mirges lett a tizenkétfejű sárkány. Nekiugrottak a Zödvitéznek, hogy végezzik ki.

Kijáttya a Zödvitéz: édes kardom, kej ki a hőejbül, vágjad; kizs fegyverem lűjged. Kard vákta mind a rípát, fegyver lűtte. Tizeneggyet má ledarabolt. A tizenkettődiknek má csak ety feje maratt meg.

Az ety fejevē kijáttya: Ej, Zödvitéz, nem hittem, hogy te vagy. Eszt az ety fejemet had meg, amíg ilsz a világon, örökké jó, hű leszek hozzád.

Meg is hatta aszt az ety fejit. Nahát én mekhattam a fejed, most ennek a szabának a padlóját, ety szál dészkát vegyi fel. Ezeket az összevágott csontokat, húsokat hám bé a pincébe. A virt, minden, puccoj, seperj, mozs le.

Ott állott mellette a Zödvitéz amég mindent lepucolt, letakarított tisztára, pádimentomot mekcsinálta.

Na, most gyere bé véllem a tizenkettedik szabába. Baléfenekelte egy naty kádba a Zödvitéz a sárkányt. Na most üjjé itt, aszmonygya; bészarta mind a tizenkét ajtót Zödvitéz. Elvötte a kócsokot, a tizenkét kócsot magához vötte.

Ement haza az idesannyáhó.

Ó, fijam, menyit ülté, aszmonygya az annya, miféle kócsokot hoztál?

Ó, idesanyám, aszmonygya, vettem egy nagy udvarházot. Szedögygyünk össze, mennyünk az új lakászba.

Elírkeznek az új lakáshoz. Na, idesanyám, mennyünk, aggy ide a kócsokot!

Jaj, fijam, hogy mennyünk mük ide bé, ejen szaba még a kirájnak sincs.

Hunnet tuggya idesanyám, hogy a kirájnak nincs ijen háza?

Há én nem tudom, csag gondolom, én kirájt soasem láttam.

Kinyittya Zödvitéz az ajtókat. Na, idesanyám, id vannak a kócsok ennek a tizenkét ajtónak. Egyéb dóga semmi sincs, csak a kócsokra vigyázzon és a tizenegy szabát takariccsa.

Reggere kélnek. Az udvar előd vót egy nagy dijófa. Az a dijófa aszt jeleszte, hotyha Zödvitéz ment vadászni az erdőbe, dijófa szárárt el. Mikó ment hazafelé, má szípen zögygyült a dijófa.

Gondolja a zannya: mir tiltotta meg nekem az én fijam a tizenkettedik szabát? Veszi a tizenkettedik kócsot, kinyittya a szaba ajtót. Béniz, láttya a naty kádat. Monygya magába az aszszony: eszt a kádat fíltette túllem.

Mekszólalt a sárkány: Ej, te jó asszony, de szomjuzs vagyok. Há hogy aggyak neked vizet?

Menny a kártyossá, hozzá ety kártyozs vizet.

Viszi a kirájkisasszony a vizet. Na id vagyok, hogy aggyam oda, hogy igyál?

Őn csak a kád fenekire.

Öntött ét y kártyossā.

Jaj, drága kirájkisasszony, hozzá még äggyē.

Ement, még vitt äggyet, aszt is rējāöntötte.

A tizenkét vasabrancs minygyā leugrott. Kiugrott a sárkány, megölelte a kirájkisasszonyt, nekifoktak szerelmeskedni.

Aszmonygya a sárkány, jaj kedves kirájkisasszony aszmonygya, hoty tudnók älpusztítani Zödvitész?

Monygya a kirájkisasszony: Én is szeretném älpusztítani, de hogy lehetne?

Ted magad beteggé mikó jū haza. Mom meg neki, jaj fijam, ojam beteg vagyok, én szörnnyün halok. Álmomba älmóttam, hogy a jeges hoazsba van éj jeges medve, annak a medvének van äggy egytelemben ét y fija. Annak a fijának a szüit s a máját ha meg nem eszem, én szörnnyün halok.

Jaj, idesanyám, csak addig ne hajjon meg, amíg én elindulok.

Kimegy a Zödvitész a hársfa árkához, kiveszi a kötelet, meg-
rázza, hatlábú aranszörü paripa elejibe ält.

Na, idezsgazdám, új fel a hátamra! Hogy mennyünk, mind a gondolat, vaj mind a szél?

Mennyünk mind a gondolat.

Mennek, mendegélnek, hetethét országon, még azon is túl.

Nagyot nyerit a tündi lejány loa. Na te deres, mi bajod?
— monygya a tündi lejány.

Nincs semmi bajom, csak jelentem, hogy jün Zödvitész. Nálam néküt csak nem mehet oda.

Megirkezett, s kiment a tizenkét tündir lejány, fogatták a Zödvitész. Na, hadd el itt Zödvitész a loadot, kár fáradni, me idesanyádnak semmi baja nincsen, most is a tizenkétfejű sárkány-
nyal szerelmeskedik.

Ó ne mond, dehoty kár. Minygyā kiment a nyóclábú deres. Na gyer Zödvitész, üjj a hátamra, fogoz meg jól! Äggyet ugrot, kettőt szököt, përcbe a jeges hoason vótak. Meg is láttya a Zöd-
vitész a jegesmedvét, kézbe veszi a fegyvert, lüjje meg.

Hó, Zödvitész, ne próbäld a gojót. A te gojód utysem fog. Én a fijamot szivesen adom, ha kel anyádnak a szüe s a mája, öld meg. A szüit s a máját egye meg. De ha nem kē, semmi bántó-
dása ne legyen. Agy neki egyik, igyik s bocsázd vissza. A zölibe vette, felült a lühátra és jüttek tündírek felé. Tündírországba meg-
állott, leszállott a nyolclábú lürú s felült az övire. Elbucsuzott a tündírléjányoktú, menyen a medvefijokkā hazafelé a Zödvitész.

Szerelmeskednek az idesannya a sárkánnyal.

Na, most biztoson megölte a fjadot a medve.

Dehogy ölte, bujj el csak hamar, nizzed a díjófát mējen zöd.

Bészalatt a sárkány a tizenkettedik szabába. Kirájnē rējā-
zárta a zajját.

Megérkezett Zödvitéz a kapuba.

Jaj, fíjam, vidd el aszt a rút álatot, ha meglátom, mingyá szörnyűn halok. Ujan egissigem van, étý cseb bajom sincs.

Dehogy viszem idesanyám, ennek kē, hogy igyik és egyik. Bévitte a konyhába és jóltartotta. Étý félkupa tejet adott neki s egy darab kinyeret; megötte és megitta, útnag bocsátotta.

Na, jobban van a zannya.

Estére van az üdö, vocsorálnak és lefeküsznek, reggē fēkelnek. Zödvitéz el is indult, frustukolt, elindult vadászni.

A kirájnē kiereszti a sárkányt, nekifognak szerelmeskedni.

Jaj szüem, mïjen bódogok vónunk mű ketten, ha ez a fíjad ne vóna. Hotý tudnók ēpusztítani vajon, gondókosztak magogba. Èj, aszmonygya, ez nem fíl az egisz világtú. Mégéccé próbálunk vélle. Mikó hazajün, esmét ted magad betegé. Mom mek, hogy ojam beteg vagy, szörnyü halált halsz. Az öeg hoazsba van ēggy oroszljány, annak az oroszljányinak van egy lējánya, csak három napja, hogy mekszületett. Annak a szüit s a máját ha meg nem eszed; me az biztosan megöli, me ujam mïrges oroszljány nincs a világon, mind az.

Menyen hazafelé a Zödvitéz, zöggyül a dijófa.

A sárkám ment a tizenkettedik szabába, a kirájkisasszony félfekütt az ágyba.

Jónapot idesanyám! Esmét ojam beteg?

Jaj, fíjam, én ojam beteg vagyok, minygyá meg is halok. Èlszenderettem és álmottam: az öeg hoazsba van ēggy oroszljány, annak van étý három napos lējánya. Annak a szüit s a máját ha meg nem eszem, szörnyü halált halok.

Jaj, idesanyám, csak addig ne hajjon meg, amég én elindulok.

Kiment Zödvitéz, elévötte a görcsös kötelet s megrászta.

Elējütt a hatlábú lú. Mit akarsz idezsgazdám?

Kel mennyünk az öeg hoazsba, tudod mēre van?

Új fel a hátamra! Hogy mennyünk, mind a gondolat, vaj mind a szél?

Mind a gondolat.

Elindultak, mim mentek, mendegéltek hetethét országón, még a Zóperenciás tengeren is túl.

Nagyat nyerit a tündír deresse.

Kiszaladnak a tündírlējányok. Mi bajod van deres?

Semmi bajom nincs, jün a Zödvitéz; nálam nékütt úty sem mehet, nyóc lábamra nyóc ércpatkót veresetek, az öeg hoasra csak úgy jütünk fē.

Szerencsés jónapot tündír lējányok!

Felelt a kisebbik: Isten hozott Zödvitéz! Kár az a kúrva anyádi, min csak a te fejedre járnak, tïged el akarnak pusztítani.

Ne beszíj eféliket!

Meglázsd, most is szerelmeskedik a tizenkétfejü sárkánnyal. — Készen van a deres, új fel a hátára. Felült a deresnek a hátára. Kettőt szökött, ēggyet ugrott, minygyá az öeg hoazsba jütött.

Meglátta a Zöldvitéz az oroszlejányt. Kapja kis fegyverit, hogy lűjje meg.

Ó, te Zöldvitéz, ne fáradj a gojodat, ingem a te gojód nem fog. Neked odadom a lejányt, de anyádnak nincs szüksége rējá. Vidd el, a szit s a máját vet ki ha kel, ha nem, semmi bántódása ne legyen, me ha lesz valami bántódása, kű a köön nem ál meg.

Kapta a Zöldvitéz a zölibe az oroszlejányt; felült a lú hátára. Menteg bé töndírországba. Leszállott a loárú, felült a másikra, az öere, elbúcsuzott a lejányoktú, a töndírektú.

Metý hazafelé. Szerelmeskednek az annyáék a tizenkétfejű sárkánnyal.

Na, mozd biztoson mekhott a fíjad!

Díjófára nézett a kirájné. Ne beszíj eféliket me má jün, ni, a díjója má zöd.

Megérkezett a kapuba.

Jaj, ides fíjam, vidd el aszt a rút álatot, me semmi bajom nincs.

Dehogy viszem idesanyám, ennek kel egyik, igyik. Bévitte a konyhába, jóltartotta s visszabocsátotta.

Estére kerül az üdö s lefeküsznek, reggē jélkelnek s ha frustukol a Zöldvitéz, menyen toább vadászni az erdőbe. Dílbe menyen hazafelé, szerelmeskednek az annyáék a sárkánnyal. Monygya a sárkány: áj szívem hoty tudnog vajon elpusztítani? Te, aszmonygya, köszem meg neki mennyit fárat írted, hoty szeretett. Mikó hazájú, hogy vetkezzik le, hoty ferez meg. Id van ez a tizenkét szál sejem cérna, mikó belé ül a vízbe, mom meg, fogja össze a kezit, közs meg, teker tizenkéce rējá. Akkó mom meg neki, na fíjam, a te apád ujan erözs vót, hogy eszt a sejem cérnát rējátekertük a kezure s egybü északitotta. Evē bébujt a sárkány az ágy alá.

Nekifogott a kirájné énekelni.

Megírkezett a Zöldvitéz. Na, idesanyám, eszt szeretem én, mikó ijen vigan találom.

Hálá Istennek, kedves fíjam, ujan egissigezs vagyak, semmi bajom nincs. Tuod mit gondoltam, kedves fíjam? Mennyit fáratrá értem, minygyá tiz évezs vagy, mék sohase feresztettelek meg. Csináltam jó lanyhozs vizet, gyere fíjam vetkez le s új belé a kádba szípen feresszelek meg.

Ó, idesanyám, nem kel nekem eféle má, még átalom is, szígyelem most ingem feressen.

Ne szígyel fíjam, mit szígyelsz, csak ketten vagyunk.

Letötte a Zöldvitéz a kargyát s a fegyverit a zasztára, levetkezett s beléült a kádba.

Hánt az annya ek kizs vizet rējá innet is, tulnot is. Minygyá vötte a sejmet. Nísz fíjam, a te apád mijen erözs vót. Eszt tizenkéccer a kezure tekertük, s minygyá élszakasztotta. Lássuk, te vagy ojan erös?

Összefokta a két kezit, rējátekerte az annya aszt a sejmet.

Na, fíjam, lássuk el tudod szakítani?

Megrántotta a fíjú a két kezit, egísz csontig vákta bé a sejem.

Jaj, idesanyám nem tudom elszakítani.

Kiugrott a sárkány a zágy alól. Na te Ződvitéz, tizenegy öcsémet megölté, nekem is tizenety fejemet leváktá, most miféle halállá puszticcsalak é?

Vágj össze mind a rípát, tegyé bele egy zságba s tity fē a loam hátára, hat hordozzon hálva is, mind ahogy hordozott ilve.

Összevákta mind a rípát, bétötte egy zságba, két szömit kivötte, az összes inakot a testibü, bétötte écs cserébbe. Na, most fētötte a lü hátára a többi testit s elbocsátotta.

Mim mendegéltek hetethét országon s a Zóperenciás tengeren is túl.

Töndírországba töndír deresse nagyot nyerített.

Mija deres, mi ja bajod? Éhezs vagy, vaj szomjajs vagy?

Nekem semmi bajam nincs, hozzák a Ződvitészt összedarabolva egy zságba.

Kiment a tizenkét töndír lejány, fēvöttik a zsákot, bévittik a szabába, az összedarabol testet kiöntöttik az asztára, hozzáfogott a tizenkét lejány, kesztik összerakni minden húst, mejik hoá való vót. Összerekták mim, mekkentik élőhaló vizzē s fórasztó fűvē s azonná (hogy monygyam : a fenekire, vaj seggire?) egy nátpácáva a seggire csapott, s Ződvitéz azonnal felugrott.

Jaj, kedves szívem, hogy évótam aluva.

Montam neked, vigyáz magadra, min abba járnak, ho tíget puszticcsanak ē. Mos má vessé kecskebukát. Kecsebukád vetettek mind a ketten; megváltott belöllök két szíp őjvezs galamb.

Há mos má szerelmeskedik a tizenkét fejü sárkány a kirájnival, me má nem vót kitü fíjjenek.

Odaírkeznek a kapuba s kecskebukád vetnek esmét s megvállik belöllek két hegedős. Nekifognak muzsikálni.

Jaj, sziem, aszmonygya a tizenkét fejü sárkány, az Isten rendelt neküng valami muzsikásokot, meny hid bé űköt, múlassuk ki magunkot.

Nízi az asszon a dijófát, láttya mējen zöd. Ęj, monygya a sárkánynak, nem tom mi a jele, me a fa zöd.

Legyen a dijófa, mi lessz, me te fíjad sohase lessz.

Bévittik a muzsikásokot; de táncoltak, múlattak együtt.

Ęhúzott vaj két, három párt, északatt a húr, többet nem tudnak muzsikálni.

Monygya a sárkány: Te cigány, mi baj van?

Hát biza északatt a húrunk, nem tudunk többet muzsikálni.

Mibül lehetne aszt csinálni?

Há — aszmonygya — inagbú.

Meny szívem fel a padlásra, od van cserébbe, hoz le minde-nestü azokot az inakot. Levitte a padlásrú s odatötte az asztára; na válasszotag belöle, mejik legjobb.

Töndírlējány minygyá zsebre vákta az összes inakot, szemet, mindent. Avā kimentek, kecskebukád vetettek, ěrepültek Töndírországba.

Minygyá Zödvitészt összedarabolták apróra a tündírléjányok, inakot, mindent, szemeköt a hejekre töttek s esmét békentik élőhaló vízzé s jórasztó füve. Tündírléjány seggibe csapott esmét egy darab vesszővő.

Felugrott a Zödvitéz, összecsapta bokáját. Jaj, kedves szívem, hogy évólam aluva. Mos már én a téjéd, te az enyém, csak a kapa s az ásó válasszon é egymástú.

Éj, toább is szerelmeskedett az anya a sárkánnyal.

Aszmonygya a Zödvitéz, éj szívem, szeretném látni, mics csinál az anyám?

Na gyere vessün kecskebukát. Kecskebugád vetettek, megvólod belöllök két szép fejer galamb. Kesztek repülni az annya felé.

Repültek hetethét országon még, azon is túl.

Az annya a díjófára nézett. Héj szívem, zöd a díjófa.

Eszembe se jút a díjófa, ne törögy vele.

Megérkezett a két fejer galamb, rējászallott a díjófára, a legalsó ágára. Nekifoktak, ojan szípen turbikoltak: krú, krú, krú.

Eszt az Isten kütte nekünk szüem; mējen szelidek, menyek mekfogom.

Ment a sárkány felfelé a fán, fogja meg a galambot. Megakarta fogni, fējjobb repültek.

Monygya a kirájkisasszony, égyyik galamnak ippeg ojan a szája, mind az én fijamnak, Zödvitéznek.

Ne törögyy véle a fijaddā, má nincs neked fijad.

Ha meg akarát fogni, ted le a kardot, me mim vágod a ja ódalába, megijednek a galambok, mim fejjebb repülnek.

Le is tötte a kardot az asztāra, me úty sincs kitú fíjkek.

A galambok min turbikoltak. Mikó a fának a közöpibe ment, két galam lecsapott az asztāra, kecskebukád vetettek mind a kettőn, a Zödvitéz kapta a kardot, a zódalára kötötte, a fegyvert a vállára. Hálá Istennek! Mekkösöznte az Istennek, hogy mekkapta még-éccē a kargyát.

Na te kutya, gyere le a fárú.

Má megvót fagyva.

Mit fogattá te sárkány, mikó mekhattam a tizenkettődik fejedet? Te hottig hū szógám leszē. Mos miféle halált kívánsz magadnak?

Apriccs össze engem is mind a rípát és tegyé belé a zsákba, hoty hordozzon ingem is a loam mekhalva is, amennyit hordozott ilve.

Összedarabolta mind a rípát és bétötte a zságba. A zsákot elől, hátul kivákta, feltötte a lú hátára. Loának kiásta mindakét szemit, béeresztette a sűrű erdőbe. Égyyik fábú a másigba ment, a húсок a zságbugú hullottak kí elő, hátul, a varjuk szettik fel s úgy áldották Zödvitészt.

Na, idesanyám, maga miféle halált kíván? Véllem annyi csűfságot csinált.

Nekifogott sírni az annya, én nem vagyok hibás.

Nem baj, idesanyám, jüm bé a pincébe.

Bément a pincébe.

Id van a tizenkét fejű sárkánynak tizenegy öccse. Ezeket mikó megeszi, akkó még fel fogom keresni addig. Ez ödven vedres kádat könyvivē löccse meg, akkó fel fogom keresni, s ha éledbe lessz, ki fogom engedni. Bézárta, egy vikás lakatot réjátótt az ajtóra. Isten álgya meg, idesanyám!

Kecskebugád vetettek mind a ketten a tündírléjannyal, érepültek Töndírországba. Mekcsinálták a lakodalmat. Hincidátú Boncidáik tál, tánygyir ki lefelé szájává, ki felfelé fenekivē, étel, ital annyi vót, mind itt most. Estére kerekettek, az ágy alá hengerettek, úgy marattak.

Töttl, múlt az idő.

Héj, nagyon kívánom látni az idesanyámat.

Gyere lássuk.

Kecskebugád vetettek, esmét megváltott két fejer galamb, érepültek az anyához.

Mikó bényitotta a pinceajtót, észrevötte az anyja, hogy menyen a fija. Má csak egy lábszárcsont vót ojan élezs vót, mint a borodva, úgy észopogatta. Kirájnē bétötte a kebelibe.

Jónapot, idesanyám! Most má mekszabadult a rapsáktú. Az ödven vedres kádbú má folyt kifelé a könyve. Na, idesanyám, mozd jöm véllünk. Egyéb dóga nem lesz, csak az ágyamat vesse meg.

Émenteg vissza Töndírországba. Ippeg estire írkesztek oda. Vocsoráznak. Na, le kē fekünni; megveti az anya a fijának az ágyat. Aszt az éles lápszárcsont bétötte az ágyba az anyja és letakarta egy len lepedövē.

Zödvitéznek az vót a szokása, messzülnet ugrot fel az ágyba. Hoty felugrott az ágyba, az a lápszárcsont ippeg a sziibe ment, Zödvitéz szórnyen halt.

Mindenki lefekszik maga ágyába. Lekkissebbik tündírléjány fekütt Zödvitéz mellé a társáhó. Mozgattya, láttya, hogy Zödvitéz meg van hálva. Felugrik a tündírléjány, nekifog rikótni: Jaj, Istenem, mekhott a Zödvitéz.

Felugrik a tizenegy léjány, kereken fajják Zödvitészt, rázzák, hogy mi baja. Addig nyajják, fajják, észrevöttik, hogy a sziibe van a csont. Kivöttik, mekkentik élőhaló vizzē, s forasztó fűvē, felugrott a Zödvitéz.

Ugyé montam, ne hozzuk ē anyádat, látod itt is meg akart ölni s meg is ölt, ha mük nem lettünk vóna, sohase löttél vóna Zödvitéz.

Jön ki idesanyám, mos kilenc óra, fellövöm a nyilamat az égbe, hónap kilenc órákó ide egymás mellé állunk, akkó amejig bünös lesz, tetőtű talpig vágja.

Toább lefekültek, reggēre kelnek, reggē kimennek arra a hējre,

ahun fellöttik a nyilakot. Pon kilenc órakkó reggē jöt le a nyíl, úgy megvákta az anyát, tetőtű talpig kettéhasította.

Összeszettik és étemették, azután iltek boldogúl töndirki-asszonnyal, máji napig is élnek, ha meg nem hóttak.

Elmondta: Nagy Ferenc (56 éves) 1941 júliusában.

Kolozsvár.

Székely Pál.

Édesanyám emlékeiből.

(Konyári népnyelvi szöveg.)

Ezérkilencszáznígybe, mikor idesapám a konyári Sóustóyn kocsis vóút, de még akkor ám virágába vóút a Sóustóy, nagyō szíp vóút. Hát úty törtínt, hoty kettē a tesviremmēl, lehettünk ojā hat-hét évesek. Sokat kimentünk idesapámho, mēr sok mindent lehetet látni. A szállodák be vóútak osztva, egyyk vóút a pesti villa, másik vóút a debrecenyi villa, a hārmadik a nagyváradi villa. Nékem a váradi villa teccet legjobbā, mēr azō szebbek vóútak a papirossak. Egyyk piros vóút, a másik sárga, kík, lila, zōjüd, vóút ott mindemmijē. Ki is meresztettük a szemünket, ha eccer-eccer elmehettünk. Maj eccēr, ahogy ot nizegetünk, jön idesapám, oszt aszonygya: „Gyērték csak fijam, hí ja naccságos asszom benneteket, valahová akār küdeni; bisztos kaptok túlle ety pár krājcárt (még akkor ity hitták) cūkōrra. Szalattunk is, nagy örömmēl, má akkōr kí várt a naccságos asszom bennünket. Kérdesztük osztā: „Mír hí ja naccságos asszom bennünket?“ Aszonygya ja osztā: „Szeggyetek, kedves, a kērbül ety kis babot, adok húsz krājcárt!“ Aval idenyomott egyy ékhetetlen nagy kaskát. Eszti meg idesugja: „Ne szeggyük Róza, mēr én nem ösmerem.“ „É se ösmerem — gondóltam magamba —, de jazír csak óudālba döftem a könyökōmmēl: „Te Eszti, húsz krājcár! Dehoggyis nem megyünk, ösmerem é — váktam oda — láttam ém má sokat ojat, csag gyere, mikōr tisz-tisz píz jut.“ Naty píz vóút a még abba az üdōjübe, sok cūkōrt attak írte. Fel is vettük osztā a kaskát, hogy megyünk a kērbe, osz leszeggyük a ,babot'. Magyarászta ja naccságos asszō, hogy meglējjük aszt, ot vā, pont az útfélē, még űk se szettek rúlla sose. Ahogy bemegyünk a kērbe, hát ott a kerékvágásnál vóút az a sok szíp zōjüd valami: „Na, gondóltam magamba — ez lessz a ,bab'. Montam is Eszti-nek: „Gyere Eszti, ebbül még nincs szedve, ennek nincs ety szikra hijja se, az urak bisztos esz híjják ,babnak'. Eszti nem akārta élhinni, hogy ez a ,bab'. Monta is: „Ne szeggyük, Róza, kinevetnek velle bennünket.“ De ém mek csag bisztattam, hogy: „Hidd él, hogy ez a ,bab', csak szeggyed bátrā.“ Igaz, hogy egy kicsit én is szürkóltam, mēr nē vóútam bisztos a dōugomba, mēr még azlōtt a ,bab'-nak é híris se hāllottam. Na de, nem mértem mondani, mēr tuttam, hogy Eszti akkōr nem szedi, oszt nem kaptunk vóyna

píszl. Nagy nehezē rá is vērtem, hoty szeggyük dugig a kaskát. Teli isz szettük avāl a zōjūd ‚babbal‘. Vittük nagy örömmēl¹ a naccságos asszōhō, hogy minygyár kapunk mos valamit írte. A meg nagy-íjettem monygya, mikōr meglát bennünket, hogy : „Jaj! gyerekek, hát tik mics csináltatok?“ Nosza, egymásra nízünk, osz sugja Eszti : „Nna, ugyi montam, hogy ne szeggyük, mos te vagy a hibás.“ Nékem is leesett ety kicsit az órom. Szerencsére osz vóút ott ety konyári jasszō, a monta meg a naccságos asszonnak, hoty Konyáron nem úty híjják, hogy ‚bab‘, hanem ‚paszúj‘. „Ó, hogy a fen’ egye meg — gondoltam magamba — hiszē vóút ott paszúj a tengeri szilibe, de hát ki gondolta vóuna, hogy annak vóút olyam becses neve, hogy : ‚bab‘.“ Visszamentünk oszt a kērbe, paszújszedni, mēr csak úty kaptuk meg a tisz-tisz píszl. Mikōr visszavittük a paszújt, ide is atták minygyár a píszl, mēk hozzá mek kaptunk ebídet. Mikōr megebídeáltunk, aszonygya ja naccságos asszō¹ Esztinek : „Eryt kedves, vidd el idesapádnak eszt a kis ebídet! Te meg, Róza, fēl tucc mosogatni?“ „Fēl bizony“ — mondom nagy-íkesē, űk mek kiültek a gátōrba tanyázni. Ém mek csak kerestem a mosogatóvizet, na de nem lēltem sehū. Kiszóllok osztán a naccságos asszonnak : „Hún teccik tārtni a mosogatóvizet?“ Aszonygya : „Ot van a lērbe.“ Még a számat is ēltátottam, mēr még lērt lē soha nem hāllottam. A se tuttam, hogy eszik-i, vagy isszák? ! De szígyēltem mondani, hogy nem ōsmerēm, mēr mán nagyjānnak éreszttem magam, hogyne, hát má hatēves vóútam ! Így gondoltam, māj meglelē valahū. Be is kerēstem én nasztat, mindenűt az ēgi világon a konyhába, nem lēltem sehū. A szobába is kerēstem, de ot mām még az ágy alatt is megnisztam. Mikōr¹ az ágy alól búvok kifelē, hát ipp akkōr jön a naccságos asszō. Asz kērdi túlem, hoty : „Hát te mics csinālsz?“ Mondom : „A lērt keresem, naccságos asszonyom, de még eddig nem láttam sehū.“ Aszonygya : „Jāj, tē kis csacsi, hiszeny gyere, it van a konyhába!“ Mondom : „Tessék ēlhinni, hogy ot nincs, ém mām mindenűt bekerestem.“ Mikōr beme gyünk a konyhába, kinyit a vaskonyhánál egy nagy ājtól, osz monygya, hogy : „Ez az ! Ot vam benne a víz is!“ Hācs csak csudālkozstam rājta, hogy az urak egy vaskonyha-ājtóúnak mijēn nevet adnak. Ūtán oszt, mikōr jēlmosogattam, ēlmentem haza. Ūk még osz sokāig emlegettik, hoty hogy jártam a lērrēl. Így vóút a !

Elmondta : Szilágyi Sándorne Csordás Róza fm. ht. Szül. 1897. Konyár., Bihar vm.

Szilágyi Róza.¹

¹ A szöveg gyűjtője Szilágyi Róza 20 éves konyári földművesleány.

Nyulasi betlehemjáték.

Személyek: Heródes: Nagy Imre 18 éves, református.
 Öreg juhász: Nagy István 20 éves. Pásztor: Nagy László 16 éves,
 református. Szerencsen király: Nagy Gyula 15 éves, református
 Első angyal: Nagy János 15 éves, református. Második angyal:
 Hozdovits Árpád 11 éves, g. kath. Harmadik angyal: Rabuczki
 András 15 éves, róm. kath.¹ 1940 és 1941 december.

Heródes, (kopogtat, belép): *Jóú estét kívánok mindenkinek,*

*Az anygyali seregek odakint pihennek.
 Őük isz szeretnének vélem eggyesülni,
 E szent Karácsonyestét jöttem hirdetni.
 Azér félkérem a tisztelt ház népét,
 Hogy bé-ji bocsáthatom őüket?*

(Ha beengedi a ház népe a betlehemeseket, az ajtón át kiszól társainak, s behívja őket.)

Pásztor, Heródes: (bejön).

Pásztor: *Hát te Citrus pájtás, hól leled it magad?
 Nem tudot, hogy a nyáját elhagyni nem szabad?*

Heródes: *Tudom, hogy a nyáját elhagyni nem szabad,
 De egy gonosz kísértet úgy megijesztett,
 Hogy még most is reszketek.*

Pásztor: *Kuckóúra valóú vagy, nem a nyajak közzé,
 A gonosz kísértettél hogy álhacc itt elé?*

Angyalok (énekelve bejönnek):

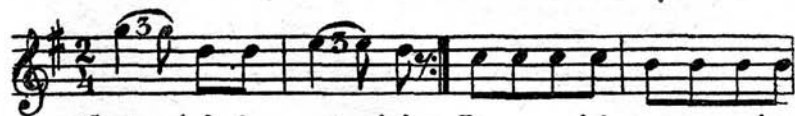

Ményből az anygyalléjot hozzátok pásztorok, pásztorok,

Hogy Belle-hembe síjelve męve lássátok, lássátok.

¹ A Nagy nevű fiúk testvérek.

Szájzatok le, szájzatok, Zörgessetek megma este
Bellehemi anygyalok,

Minden kicsi ablakot, Házikóuba, palolá-

ba egyy örömhírt vigyetek, Böldog, édes

ünne-pet, Böldog, édes ünne-pet.

Heródes (a Pásztor-hoz): *Tenéket pedig aszt a parancsot adom, hogy minden két éven alúli gyermeket kárdérre hányass!*

Pásztor: *Kirájom, kirájom, bám meg a szavadat, az égben egyy Isten, a Földön ety kiráj, asz pedig te vaty, Heródes.*

Első anygal: *Mekfagyot mán a föld! keményre, símára.*

El ne essen öreg, vigyázzom! magára.

Heródes (az ajtó felé kiáltja):

Szívonóú, pemete,

Öreg juhász jőjön be!

Öreg juhász (kívül, az ajtó előtt mondja):

Bemennég, de nem lelem az ajtóú kilincset!

Heródes: *Ott öreg, a sárka fele!*

Öreg juhász: *Tudom, tudom, Mátészálka fele!*

Heródes: *Ott, ott, öreg, a sárka fele!*

Öreg juhász: *Az Északi Jeges Tengér sárka fele?*

Heródes: *Ot van, ott!*

Öreg juhász (Botjával kapargatja az ajtót, keresi a kilincset, majd belép):

Aggy Istē szerencsés-lencsés, féljüstölt kölbászos jóú estét a ház népének!

De mék szerencsésebbet az én citerázs böndőümnek!

Sütik a malacot, jóú érzem a szagát,

Kérem hát tisztelettel az egyik sóúdarát.

Második angyal: Ez a kis Miska meg jól hegyezze a füle pörcát,

Hogy jól fél tuggya kötni a gatyája körcát.

Jāj de szemetes a házatok,

Tán nincs eladó lányotok?

Kiseprem a házatokat,

Elviszem a lányotokat.

(A harmadik angyalhoz): Hány óyra, anygyāl?

Harmadik angyal: Hárō fērtāj ötre,

Feküggyō le öregapám a főjüdre!

Öreg juhász: Ha én ide lefekszek,

Többé juhásztok nem leszek,

Előüsször is keresztet vetek,

(Botjával kereszt-alakot kapar.)

Hogy az ördögök él ne vigyenek.

(Botjára leül.)

Mind (énekelnek):

Ül a juhász a mezőübe, Nyája légél

zöld erdőübe, A vizek fő - jási - ban

A he-gyek für-rási - ban.

Pásztor: Jőjjön kend, öregapám, Bellehembe Kisjézuskát imádni!

Öreg juhász: Nem megyek én Debrecembe piros pipács csinálni!

Pásztor: Nem, öregapám, Bellehembe, Kisjézuskát imádni!

Öreg juhász: Nem megyek én Debrecenbe peracet ropoktatni!

Pásztor: Akkōr nézzem be hát a bellehembe, ot fekszik a kis Jézus a jászölba, látogassa meg!

Öreg juhász: Látom mán, az a kisz szőüke, aki ot rukkanállik!

Pásztor: Az, az, öregapám!

Heródes: *Anygyál szóul, kakas kukoréköl, mekszületett a nemezs Betlehē városában a kizsded Jézus, kējje fel öreg!*

Öreg juhász: *Biz én innen addik fél nem kelek, Míg e ház úrnőjje ety szál tésztávul, ety kuladzs bőrről óydálba nē figyelmeszet.*

Heródes: *Kējje fel örek, kējje fél!*

Pásztor: *Csapóxfát az öreg alá!*

Öreg (mérgesen):

Igen a nagyanyát térgyecalácса alá,

Nem kel az én testem alá!

Hip-hop, má fenn is vagyok!

(Felugrik.)

Mind (énekelnek):

Fél nagy ó-röm-re, mosz szüle-tett,

Ā-ki u-tán a Föld epe-dett,

Ēc-ce-rü pásztor jőj köze-lebb

Nézd a te é-des Ís-tene-det.

Pásztor: *Hát osztá, járt-i kend, öregapám, oskolába?*

Öreg: *Hőgyne, édes fijam, az istálóuba!*

Pásztor: *Akkör tud imátkozni.*

Öreg juhász: *Hőgyne, édes fijam, a sut háta megel pipázni!*

Pásztor: *Hát keresztet vetni? De elébb é vetek! Monygya utánnam! Az Atyának és Fijúnak ész Szentlélek-Istennek nevében, ámmen! (Közben keresztet vet.)*

Öreg juhász: *Az Atyának, Szentléleknek nevében, ámmen!*

Pásztor: *Hát a Fijú hum maratt?*

Öreg juhász: *A fijú? Kin tartya a tarisznyát a kalácsnak, a kulacsot a bőrnak. Kettőjüd zörrentek, egyget füttyen-*

tek, a világ végérőül is megjön a fíjú. (Botját kétszer megzörrenti és egyet füttyent.)

Szerecsen [király (a zörrentésre bejön, hadarva mondja):

Hop-hop, mán engem izz beszóulított az anygyalok trombitája,

Mível é vagyok a szerecsenek lekhatalmasap kirája.

Úgy érkezem ide, mint egyg útas karaván,

Átkéltem a Zarándok-sivatagán.

Hol az égi fény már megvetett,

A kizsded Jézus mekszületett.

Pásztorog zengése, anygyalok trombitája

Hírdetik eszt az egész Bellehő városába.

Azér, hogy én ijen piszkos-mocskos köjök vagyok,

Azér ám én is az anygyalok közzé tarto-zok.

Öreg juhász: Jóú van kislefiam, ájj ide a hátam megé.

Pásztor: Osztan tud-i kend, öregapám, táncolni?

*Öreg juhász: Högyne tudnék, édezs gyermekem! Ha
éldanőjjátok aszt a régi örek heverőü nótámat, hogy: Huccu
bunda táncőjjunk. Na, kezgyed!*

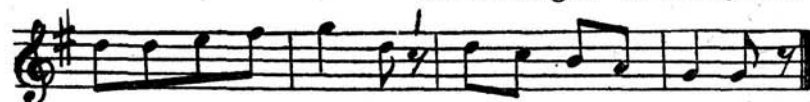
Mind (éneklik):

Huccu bunda táncőjjunk, Mërre jár, mërre jár
Énekszóúrvál vígaggyunk,

Az i-ga-zi Mesijás, Ki a vized börrá teszi,
A vendéget vendégeli,

Ez a mi ki-rá-junk, Igaz Mesi-já-sunk.

*Öreg juhász: Hop, valami zörrevést hállok a konyhába,
Tán a szougálóú esett a moslékozs dézsába.*

Úgy ál a két lába, mint az eke szárva,

Ráüllik a tulipántos, piroszszárú csizma.

Második anygyal: Hállod öreg, glóúrija!

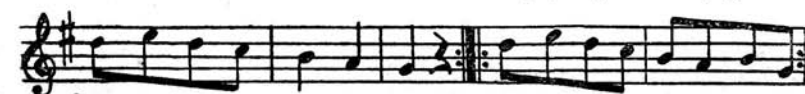
Nosza pāj-lás fogd az aj-tóút, Innen tovább lépj.
 Mihama-ráp kalincstartóút,
 Hátrate-kíncs, semmi bāj-níncs.

Nosza noszo jóú gazda Házadrā maraggyön
 Bočas minkel útunkra,

Isten-nek ál-dássa. Índúj-jung, böllog-junk
 Mer ej-jöl, mer ej-jött

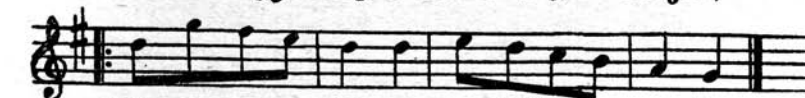
Laci, Jani pāj-lá-sunk, Ki jó vized börrá leszí,
 A mi édes Megváltóunk / A vendéget vendégeli,

Ez a mi kí-rájunk, igaz Mesi-jásunk.

Isten álgya még e háznaq gaz-dá ját,

Töuccse meg az Isten csúrel, kama-ráját.

Öreg juhász: (elejét gyorsabban mondja):

Uggorjon ki a kéc cemed gubója!

De nem a te szemed gubója,

Hanem a gója gubója.

Első angyal: *Zörgetik a kúcsot, pészti akárnak adni,*

De a kincses érszény nem akár mozdulni.

Gazda vagy gazdasszony ezért nyújjon a tárcába,

Ety pár fillért dobjon a ládángba.

Harmadik angyal: *Várjál öreg, májd adnak,*

Tállérokka! megraknak,

Bőrral és kalácsal megajándékoznak.

Mind: (énekelnek): (Lásd az előző lapon.)

Mind (karban): *Nosza pájtás, fogd az ájtóut, mi mán innen
éltávozunk, böldog ünnepeket kívánunk.*

(Perselyeznek, a betlehemet megmutogatják a házbeli-
eknek és kivonulnak.)

Debrecen.

Kovács László.